

Tamara Gijrath

ALS IK HEEL EERLIJK BEN

30 openhartige gesprekken
tussen moeders en dochters

FONTAINE UITGEVERS

Tamara Gijrath

ALS
IK
HEEL
EERLIJK
BEN

30 openhartige gesprekken
tussen moeders en dochters

INHOUD

<i>Mijn dochter en ik</i> – Ed. Hoornik	06	Marion van Rozelaar en	
<i>Mijn moeder en ik</i>	08	Suze van Rozelaar	134
Sylvia Meinecke Schotsman en		Emma Crebolder en	
Nada van Nie	14	Hendrikje Crebolder	142
Günay Uslu en		Hélène Petter-Egger en	
Rana Ayvaz	22	Debby Petter	150
Anneke Reedijk en		Mariëlle van Broekhuizen en	
Noortje Herlaar	30	Francis van Broekhuizen	158
Thérèse Boer en		Rika Spek en	
Isabelle Boer	38	Inge de Bruijn	166
Dia Feldmann en		Kitty Leeser en	
Simone van Trojen	46	Debora Leeser-Huisman	174
Vivian van Loon en		Aaltje van Zweden en	
Nancy Poleon	54	Anna-Sophia van Zweden	182
Quinty Trustfull en		Frederique van der Wal en	
Moïse Trustfull	62	Scyler Pim van der Wal Klein	190
Martine Gosselink en		Elly Koot en	
Ita Krans	70	Thalia Brandt	198
Marion Kornmehl en		Betty Meijer-van Hoorn en	
Ariëlla Kornmehl	78	Maike Meijer	206
Elly Blok en		Sylvia Rombly en	
Mischa Blok	86	Edsilia Rombly	214
Glenda de Vries en		Hella de Jonge en	
Xaviera Aubri	94	Roos de Jonge	222
Gerdie Hamming en		Pleuntje Snel en	
Monique des Bouvrie	102	May-Britt Mobach	230
Thea Cohen en		Simone Brummelhuis en	
Jessica Meijer	110	Noa Leijdesdorff	238
Linda Huizinga en		Rinske Kulkens-Draisma en	
Paulien Huizinga	118	Yvette Kulkens	246
Karin Meyn en		<i>Praat, vraag en luister</i>	254
Puck Boon	126	Dank	256

MIJN MOEDER

**EN
IK**

'Mam, als jij doodgaat. Echt, ik vermoord je.' Ik dreigde regelmatig, maar het maakte totaal geen indruk. In de zomer van 2017 overleed ze. Haar broer, mijn zus en ik zaten aan haar bed. Ze sloot haar ogen en verdween. Ze was tachtig, waarvan ze zesenzeventig jaar mijn moeder was geweest. Een paar dagen voordat ze stierf stond ik naast haar bed met mijn handen in mijn zij: 'Gadverdamme, kijk nou hoe dik ik ben.'

'Dat komt vanzelf goed, schat. Geloof me.'

Zij wist wat ik me toen nog niet voor kon stellen. Zij kende het verdriet waar ik nog doorheen moest.

Het was niet alleen die moeder van tachtig die nooit meer terug zou komen. Met haar overleed ook de moeder die ik had toen ik klein was. De moeder die mijn hand vasthield toen ik voor het eerst naar school ging, die me troostte als ik was gevallen, me leerde fietsen, me voorlas voor het slapengaan, die aan de kant stond en wuifde als ik zwemles had. En die als geen ander zo onbedaarlijk om me kon lachen. Mij kende, zó goed kende, dat het pijn deed.

In mijn lagereschooltijd reden we elke woensdagmiddag naar Haarlem met z'n tweetjes. Dan kreeg ik balletles op de school waar ook zij vroeger had gedanst. Echt talentvol waren we beiden niet, maar het idee dat haar dochter klassiek geschoold werd door diezelfde ijzeren tante: dat was wat, hoor. Onderweg luisterden we naar muziek en zongen keihard mee. Vooral bij stoplichten deden we extra gek, totdat we aandacht kregen. We liepen altijd hand in hand, ik een kop groter dan zij. En als we moesten lachen, dan lachten we zo hard dat we geen geluid meer maakten. Ze zat naast me op de bank en wreef uren over mijn hoofd als ik hoofdpijn had. Uiteindelijk viel ik in slaap en als ik wakker werd zat ze er nog. Haar koude hand op mijn warme voorhoofd als ik ziek was. Haar parelketting om haar nek en om die van mij als ik als klein meisje mijn bloed moest laten prikken. Haar goedkeurende blik bij het zien van opgeruimde kastjes en mijn kleintjes in dezelfde pyjama's schoongewassen op de bank.

Toen we mijn vader zestien jaar geleden moesten begraven, liep mijn moeder met haar beide dochters ieder aan een kant, achter de auto aan waarin zijn kist lag. Nooit vergeet ik hoe ze in een fractie van seconden in de weerspiegeling van de auto zichzelf terugzag. Ze gaf een tikje naar links tegen haar hoed en trok haar jasje glad. En dát was ze. *Always a lady.*

Ze had iets weg van Audrey Hepburn, met prachtige, lange nagels die ze zelf elke week opnieuw rood lakte. Ze kon alle accenten nadoen, kende gedichten uit haar hoofd, die ze te pas en te onpas voordroeg. Ze hield van toneel, speelde piano, ging elke week naar de kleine of grote zaal in het Concertgebouw. Ze studeerde als jong meisje aan de modeacademie Charles Montagne en liep stage in Parijs, ze hield van patchwork en haar tuin en naaide zowel de bruidsjurk van mijn zus als die van mij. Ze had vriendinnen van vroeger en maakte er telkens weer nieuwe bij. Ze was omi voor haar kleinkinderen en deed graag gek met ze.

Ze was levenslustig en vol vreugde en energie. Ze nam de tram en bedankte bij het uitstappen luid en duidelijk de conducteur voor de veilige rit en alleen samen met haar mislukte mijn cake nooit.

We konden urenlang aan de telefoon zitten, terwijl we allebei ons huis schoonmaakten. Dan spraken we over keuzes, over muziek of over de kinderen. Over de dingen die bij het leven hoorden, maar soms zo onmenselijk pijnlijk waren. Over vroeger, over haar jeugd, over haar ouders en de oorlog.

Ik was boos op haar. Boos dat ze me achter zou laten. Op de dag dat we hoorden dat ze niet meer beter zou worden, zat ik op haar schoot en liet me troosten als een klein kind. Ik had altijd het gevoel dat ik pas iets had meegemaakt als ik het aan mijn moeder had verteld. Hoe moest dat nou, als ze er straks niet meer zou zijn? Maar ze liet me in de eerste jaren na haar overlijden zien dat ik rustig doorademde. Haar klank was zo vervlochten met de mijne, dat ik exact wist wat ze zou zeggen om me weer recht te zetten.

Het idee dat ik haar zolang al niet meer heb gesproken, is onvoorstelbaar. Ik merk dat ik steeds meer van haar in mij begin te herkennen. Iets dat ik terughoorde bij de vrouwen in dit boek, die ook hun moeder hadden verloren. Ik doe mee op Instagram en opeens zag ik haar staan: op mijn eigen account, in de studio waar de foto's werden gemaakt voor dit boek. In mijn spijkerbroek en met mijn bloesje aan. Haar hand, haar blik. Ik schrok. Ik begin haar te worden, zag ik. En dat op zich is grappig, want wat heb ik me ook vaak tegen haar verzet. Wat heb ik haar regelmatig onuitstaanbaar gevonden.

Na haar dood wilde ik dat uitzoeken en zo leerde ik Oppie kennen. Oppie is een Amsterdamse psychiater die me liet praten en uitrazen en die me duidelijk maakte waarom ik voelde wat ik

voelde. Na mijn moeders overlijden wilde ik niet zomaar doorgaan met leven, zonder stil te staan bij haar leven. Oppie hielp mij naar haar te kijken en haar te zien als vrouw. Niet als moeder. Dat was enorm verhelderend en zo begon ik haar steeds meer te begrijpen. Als je veel op elkaar lijkt, kan dat behoorlijk confronterend zijn. En daarbij: *Was sich liebt, das neckt sich*. Door het oorlogsverleden van mijn moeder, leefde ze nog altijd zeer in dat verleden. Samen met haar tweelingbroer en haar ouders heeft ze bijna twee jaar in de kampen gezeten. Op een mensenleven is dat kort, maar voor haar betekende het vanaf het voorjaar van 1943, de rest van haar leven. Natuurlijk was alles na die jaren voor altijd anders. Het grootste deel van haar familie was niet teruggekomen en de band met haar ouders heeft sindsdien altijd in het teken gestaan van de oorlog. Ze deelde haar emoties luid en duidelijk met mijn zus en mij en dankzij mijn wekelijkse gesprekken met Oppie realiseerde ik me dat ik, ook al probeerde ik me ertegen te verzetten, een tweedegeneratieslachtoffer was. Hadden mijn zus en ik niet altijd moeten concurreren met al die lieve mensen die er niet meer waren? Of met het leed dat haar en haar familie was aangedaan? Me aanpassen aan haar, het haar naar de zin maken, was mijn tweede natuur geworden. Mijn eigen ruimte innemen, begon ik me langzaam te permitteren toen zij er niet meer was.

Maar er was meer wat onze band definieerde. Mijn moeder, mijn zus en ik, waren een drie-eenheid en niet alleen bewust. We bleken na onderzoek in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis in Amsterdam alle drie een gen-mutatie met ons mee te dragen, het BRCA2-gen. 'U heeft net als uw moeder en zus tachtig procent kans op het ontwikkelen van borstkanker. Het is niet of, maar wanneer, mevrouw Gijrath.' Wat ik leerde is dat je als mens telkens conditioneert. Je past je aan, je besluit wat je voorheen nooit voor mogelijk had gehouden. Preventief lieten we alle drie onze eierstokken verwijderen. Mijn zus en ik zouden onder controle blijven. We waren in goede handen. Totdat we in dezelfde week hoorden dat mijn zus voor de tweede keer borstkanker had en mijn moeder longkanker had ontwikkeld, waarvan ze niet meer beter zou worden. Ik stopte met werk en begon met de zorg voor allebei. Toen mijn zus na intensieve behandeling genezen was verklaard, besloot ik om mij preventief te laten opereren aan beide borsten. Ik wilde niet wachten. Mijn moeder moest zich voor haar overlijden geen zorgen hoeven te maken over mij. De krullen van mijn zusje kwamen terug, mijn herstel liep voorspoedig. Vier maanden later sloot mijn moeder tevreden haar ogen.

Mijn moeder was altijd charmant, haast koninklijk. Zo eentje die haar lippen stiftte voordat haar man thuiskwam. Tegelijkertijd was ze ook meisjesachtig en ongeremd. Die unieke combinatie maakte haar onweerstaanbaar. Ze kon kritisch zijn op mij. Uitzonderlijk kritisch, als ik heel eerlijk ben. Dat was niet altijd even makkelijk. Ze nam geen blad voor haar mond, stak haar mening niet onder stoelen of banken. Tegelijk kon ze zich kinderlijk misdragen en was ze altijd in voor de dingen die eigenlijk niet konden. Dat in combinatie met haar tomeloze energie zorgde ervoor dat ze zichzelf door de donkerste dagen en moeilijkste momenten heen sloeg en dat ze tegelijk de kracht bezat om altijd weer stil te staan bij de mooiste dagen uit haar leven.

Als ik me weleens boos moet maken, is het net alsof ik mijn moeder langzaam in me voel nestelen. Dat heb ik nodig, want haar ongegeneerdheid ontbeer ik soms. Alhoewel ik ook merk dat naarmate ik ouder word, de schaamte en de behoefte aan aanpassing steeds minder aan de oppervlakte liggen. Kortom: de impact van mijn moeder op wie ik ben als vrouw is enorm. Ik heb periodes gekend dat ik me ertegen verzette, dat ik er bijna lichamelijk onpasselijk van werd als ik merkte hoeveel ik op haar leek. Ik ben anders dan mijn moeder. En ik heb besloten dat ik alleen de leuke dingen van haar heb. Zo hou ik van haar en dus van mij.

En nog wil ik bellen, die fractie van een seconde. Om haar te vertellen hoe gelukkig ik ben. Of om haar te vragen wat ik moet doen op momenten dat ik het echt even niet meer weet. Het impliceert dat ik dankbaar ben voor haar en voor wie we samen waren.

En nu is er dit boek, waarvoor ik zestig bijzondere vrouwen sprak over de liefde voor elkaar. Om te leren, te begrijpen en te duiden. De moeder-dochterband is één van de meest gecompliceerde relaties in een mensenleven. Bestaan er voorwaarden voor een betekenisvolle relatie tussen beiden? Wat onthullen de verschillende tijdperken waarin vrouwen opgroeien? In elk gesprek vond ik een stukje van mijn moeder terug. En een stukje van mezelf. Dat alleen al was voor mij persoonlijk een geweldige ervaring. Wat begon als een idee is inmiddels uitgegroeid tot een universeel voornemen: praat, vraag en luister naar elkaar. Kom erachter wie zij is – je moeder, je dochter, de ander. Om te weten wie jij bent. Ik wens het iedereen toe.

En wat mijn moeder van dit boek zou vinden?

‘Dat heeft ze van mij,’ zou ze hebben geantwoord. ‘Zo zijn wij. Wij kunnen luisteren en zijn geïnteresseerd.’ Haar neusvleugels de lucht in. Haar kuiltje in de kin net iets dieper ingetrokken.

Günday
Uslu

Rana
Ayvaz

Het kan soms behoorlijk imponeren en daardoor ook beklemmen: een moeder met een aanzienlijke staat van dienst. Günay is cultuurhistorica en als onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is ze voor broer Atilay Uslu een onmisbare schakel in het familiebedrijf Corendon. Dochter Rana blijft echter heel dicht bij zichzelf en daar gaat evenzoveel kracht vanuit. En haar moeder, die het allemaal graag goed wil doen, is volkomen eerlijk als ze zegt: 'Ik lig nog graag bij mijn moeder op de bank.' Günay is een vrouw die de wereld zou kunnen leiden, sterk en onverschrokken. Maar die gelukkig bij haar moeder gewoon even alleen maar Günay kan zijn. We spraken elkaar op een nazomeravond in het College Hotel in Amsterdam. Het hotel dat sinds kort onder leiding staat van Günay zelf. Rana is op haar beurt betrokken bij een hip koffietentje in De Pijp. Beiden ondernemende vrouwen dus. Na afloop stuurde Günay me een berichtje: 'Dank voor het interview. Het laat twee vrouwen zien die van elkaar houden, die intiem en open met elkaar zijn, maar ook proberen elkaar de ruimte te geven.' En precies zo is het.

GÜNAY USLU

Geboren: 1972

Woont in: Amsterdam

Getrouwd met: Mehmet Ayvaz in 1994.

Gescheiden, maar weer bij elkaar.

Kinderen: Dochter Rana (2001)

en zoon Kaan (2004)

Opleiding: Cultuurwetenschappen
(UvA)

Werk: Directeur Development
Corendon Hotels & Resorts en als
onderzoeker verbonden aan de UvA.

RANA AYVAZ

Geboren: 2001

Woont in: Amsterdam

Opleiding: Creative Business

Werk: Student en ondernemer

Günay: Rana en ik houden ons allebei graag bezig met onrechtvaardigheid rondom vrouwen. Met name in Nederland lijken we zo geëmancipeerd, ondertussen is onze positie helemaal niet gelijk aan die van de man. Het gaat juist om de combinatie. Evenveel mannen als vrouwen is belangrijk voor een goede dynamiek.

Rana: Diversiteit in het algemeen is van essentieel belang. Mama is wat strategischer, wat doordachter hierin. Ik sta het liefst op de barricade en ben strijdlustiger.

Günay: Rana is idealistisch en maatschappelijk betrokken, dat herken ik. Ik heb er lol in om naar Rana te kijken, naar hoe ze zich ontwikkelt. Ze was als baby al een feestbeest.

Rana: Ik sliep gewoon door naast de geluidsboxen.

Günay: Ja hoor, ik nam haar weleens mee naar Paradiso. Ik heb mijn kinderen nooit als een vertraging of belemmering gezien.

Rana: Mijn moeder werkte altijd thuis. Pas nu realiseer ik me dat ik een moeder heb die fulltime aan het werk is en dat dat best bijzonder is.

Günay: Mijn leven begon als zij naar bed ging. 's Nachts schreef ik aan mijn proefschrift. Dat gedisciplineerde en overtuigende heb ik van mijn moeder. Mijn moeder is heel ambitieus in haar moeder-zijn. Zo is ze gelovig, maar als het erop aankomt zijn de regels van de Islam ondergeschikt aan haar kinderen. Ik vertel haar veel, omdat ik weet dat zij mij het belangrijkste vindt. Dat zegt ze trouwens tegen al haar kinderen [lacht]. Mijn moeder gaf me

het gevoel dat ik alles kon. 'Spring maar', zei ze. 'Ik vang je wel op als het nodig is.' En mijn vader zei altijd: 'Wat ben je goed. Wat kan je veel. Wat ben je knap.' Van hem kreeg ik een enorme ego-boost. Ik ging studeren, ging werken, ging doceren, maar vooral de buitenwereld verbaasde zich: kijk eens naar haar, een vrouw geboren met een immigratieachtergrond, uit een Turks gastarbeidersgezin. Maar zelf voelde ik dat nooit zo. Echt nooit.

Rana: Oma is de slimste vrouw die ik ken. Als ze niet analfabeet was geweest, had ze de wereld veroverd.

Günay: Mijn moeder heeft in haar jeugd niet leren lezen en schrijven. Pas op haar veertigste haalde ze haar basisschooldiploma. Maar ze was geweldig met cijfers, deed feilloos de boekhouding.

Rana: Ik moet eerlijk zijn: ik ervaar het wel als een druk dat ik een moeder heb die zoveel heeft bereikt. Zij is mijn voorbeeld, dus in mijn hoofd hoort het te zijn zoals zij het doet. Pas de laatste tijd ben ik aan het omschakelen en kan ik mijn moeder zien als een inspiratie. En als motivatie. Ik kan net zoveel bereiken als zij, maar dan op mijn eigen manier.

Günay: Ik zie dat je ermee worstelt. Rana begon vorig jaar met een studie toegepaste psychologie, maar vond het toch niet leuk en stopte. Ze wilde een sabbatical en ik schrok me helemaal kapot. Ze moest toch door?

Rana: We hebben zelfs een paar dagen niet met elkaar gesproken.

Günay: Ik begon me te realiseren dat dit haar emancipatietraject was. Zij moest het op haar eigen manier gaan doen en dat vond ik eigenlijk heel mooi en bijzonder. Dus leerde ik om los te laten, om ruimte te geven. Jouw tussenjaar is eigenlijk ook heel goed voor mij geweest. Je bent jezelf aan het ontdekken en ik hoop dat je dat nog heel lang blijft doen.

Rana: Ik denk dat dat wel goed komt.

Günay: Je wilt als moeder zo graag alle problemen oplossen. Terwijl Rana zegt: 'Laat het, je hoeft niets te doen, luister gewoon naar me.'

Rana: We zaten allebei even in de rouw. Ik voelde onbegrip, maar ook een groot schuldgevoel. Ik hou zoveel van mijn moeder. Ik vind het heel erg als ze niet gelukkig is. En al helemaal als ik dat in de hand heb. Maar in dit geval is mijn verzet goed geweest voor mij. En voor haar. We zijn heel open naar elkaar, alhoewel ik soms weleens vergeet dat ze ook een mens is.

Günay: Als je erin prikt, bloedt het [lacht].

Rana: Ik heb altijd het gevoel dat je alles kan. En als ik soms zie dat je gekwetst bent of even niet weet wat je moet doen, dan denk ik: o ja, ze is dus ook gewoon een mens.

Günay: Ik vind het wel een compliment. Het is inherent aan hoe ik ben en hoe ik leef. Als je een deur opent en hij kraakt, dan moet je hem of maken of eruit halen. Maar je moet er wel iets mee doen, anders blijft het gekraak je irriteren. Ik wil nooit het gevoel hebben dat ik iets met me

meedraag. Mijn gedachten moeten luchtig zijn, het moet vrij voelen.

Rana: Het is heel dubbel: ik zie je als sterk, toch bescherm ik je. Dat heeft meer met mij te maken en met het feit dat ik alles goed wil doen, dan met jou. Ik wil de perfecte dochter zijn, de perfecte vriendin, kleindochter, nicht, student.

Günay: Je eist heel veel van jezelf. Ik herken het, eerder naar mezelf toe dan naar anderen. Ik ga ver in mijn perfectionisme, maar ik bluf ook veel. Spring, doe het gewoon. Wat kan er gebeuren?

Rana: Jij handelt nooit vanuit angst. Bij mij is dat toch wel een beetje anders.

Günay: Dat is zo leuk aan de ontwikkeling die je nu doormaakt. Dat ga je allemaal leren.

Rana: Mama heeft nog nooit tegen mij gezegd dat ik iets niet mag. Ze legt uit wat verstandig is en wat niet. Ze legde kaders vast en daarbinnen was ik vrij om te bewegen. Dus als ik in de stad was, deelde ik mijn locatie. Dat was genoeg.

Günay: Ik heb Rana gestimuleerd om haar ruimte te nemen, zich vrij te voelen, zichzelf te ontdekken en te exploreren. Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik je daar een beetje bij moest helpen. Je bent zo verantwoordelijk. Bij jou gaat het om controle, staat de rem erop. Je bent heel sterk, heel pittig. Maar ook heel erg gevoelig.

Rana: En dus reageerde ik vroeger veel af op jou, ik weet het. Omdat ik me soms geen raad wist met al die gevoelens.

Günay: Ik zal nooit vergeten dat je middenin je puberteit zat en zei: 'Mam, ik moet boos op je worden, ik moet je nu heel vervelend vinden, dat hoort nu gewoon even heel erg bij mij. Maar ik vind het wel heel lastig, want als mens vind ik je heel leuk.' Ik vond dat zo bijzonder.

Rana: Je weet gewoon niet wat je met jezelf aan moet. Het was zo lastig. Continu die tweestrijd met jezelf.

Günay: Dat ken ik. Mijn moeder is tachtig en als ik bij haar kom, kan ik nog steeds heerlijk op de bank liggen. Ik hoop dat ik dat nog heel lang kan blijven doen. Gewoon even niets doen kan ik alleen bij haar. Dan zegt ze af en toe iets en gaat ze koken en dingen doen en stopt ze zo nu en dan iets in mijn mond.

Rana: Als we bij oma zijn is mama niet meer mijn moeder. Dan is ze een soort kind geworden. Het is mooi om een ouder te zijn, het lijkt me een hele toevoeging aan je leven.

Günay: Ik ben ontzettend gegroeid door jullie, het is een organische ontwikkeling. Ik leer ook van jouw denkbeelden, als jong mens in mijn leven. Ik heb me vrij vroeg gerealiseerd dat mijn kinderen eigen individuen zijn en dat ik ze een tijdje begeleid. Ze zijn als mens vrij en ik ben er als begeleider om ze kracht en zelfvertrouwen te geven. Ik heb nooit mijn identiteit eraan ontleend.

Rana: Voor mijn ontwikkeling merk ik dat juist dat heel belangrijk is geweest. Dat jij altijd je eigen ding bent blijven doen, ook met ons.

Günay: Toen ik op mijn twaalfde naar de Montessorischool ging in Amsterdam, ben ik bij mijn

oudere zus Meral gaan wonen, in het weekend kwam ik thuis. Er is altijd voor mij gezorgd, waardoor ik nooit echt heb geleerd om zelf te zorgen.

Rana: Er is een verschil tussen verzorgend zijn en warm en liefdevol zijn. Je bent inderdaad niet verzorgend in de zin dat je voor ons kookt of thee maakt als ik ziek ben.

Günay: Misschien ben ik inderdaad te veel verwend. Aan de andere kant, ik ben wel heel erg dankbaar [lacht]. Maar jij herkent dit toch ook? Jij leert ook niet om te verzorgen. De keuken is het terrein van papa.

Rana: Dat klopt, maar toch ben ik heel voorzichtig aan het oefenen.

Ik weet nog niet waar ik over een paar jaar sta in mijn leven. Ik heb me daar maar een beetje aan overgegeven en merk dat dat veel beter werkt.

Günay: Rana, ik ben ook nog steeds aan het zoeken naar wie ik ben en wat ik wil. Dat is juist zo mooi aan het leven.

Als je nu terugkijkt, had je liever gewild dat ik anders was geweest als moeder? Dat ik anders had gereageerd? Anders met bepaalde emoties was omgegaan?

Rana: Dat is een hele moeilijke vraag, omdat het nooit foutloos kan. En trouwens, dat zou ook alleen maar heel saai zijn en ik zou er niets van leren. Dus, nee.

Günay: En als je me analyseert als vrouw, niet als moeder. Zou je me dan dingen adviseren? Had ik dan andere keuzes moeten maken?

Rana: Alles wat ik van jou heb gehoord is vanuit jouw perspectief, dus ik heb geen goed beeld.

Günay: Oma zegt altijd dat ik minder hard moet werken. Dat ik het leven iets minder serieus moet nemen. Dat ik minder rekening moet houden met mijn man, mijn gezin. Dat ik moet proberen me vrij te voelen.

Rana: Maar voel je het zelf als belemmering dat je te veel werkt en te veel verantwoording neemt?

Günay: Soms wel. Ik zou mezelf weleens willen uitdagen om iets minder hard te werken. Hoe zou het zijn om gewoon een beetje voor me uit te staren?

Rana: Soms zit jouw druk-zijn ook weleens ons samenzijn in de weg. Kleine momentjes zijn dat. Maar goed, ik weet dat het moet, dus ik begrijp het ook.

Günay: Maar je mag het ook wel vervelend vinden.

Rana: Dat weet ik heus. Het is misschien heel vermoeiend dat ik het allemaal van je begrijp, in plaats van dat ik er even lekker op inhak. Maar ja, zo ben ik gewoon niet.

Günay: Bij mij komt het moederschap niet vanuit opgelegde conventies. Bij mij komt het puur vanuit liefde. Net als bij jou.

Betty
Meijer-van
Hoorn

Maike
Meijer

Alleen haar eigen moeder huilt bij Maïke Meijers satirische programma. De rest van het land ligt al jaren in een deuk om *Toren C*. Maar het is niet vreemd, want de moeder van de actrice en schrijfster blijkt Betty te zijn, Betty Meijer. En daar heb je er echt maar één van. Een vrouw met een grenzeloze behoefte het leven te ervaren zoals het is. We hadden afgesproken in het restaurant van Hotel V in Amsterdam en toen ik aan kwam rijden, liepen moeder en dochter gearmd onder een parapluutje de lobby al in. We gingen zitten en het licht ging aan; we dronken, we aten, lachten en huilden. We luisterden naar elkaar en eerlijk: ik wilde het liefst met ze mee naar huis. Eenmaal weer aan mijn eigen werktafel luisterde ik mijn bandje af en hoorde mezelf overal continu doorheen schateren. Bloedirritant, maar het was zó'n ontzettend grappige en leuke middag geweest. Dog en Mint, zo noemen ze elkaar, blijken een sterk verbond. Zich allebei bewust van hun geweldige liefde voor elkaar, bewust van het feit dat de navelstreng op een gegeven moment doorgeknipt moest worden. Bewust van de ruimte tussen trouw zijn en de drang naar onafhankelijkheid. Onvoorwaardelijke liefde heet dat. Hun raakvlakken, de tomeloze humor en de momenten waar ze elkaar hebben kunnen aanvullen, maken ze tot de enige echte Dog en Mint. Ik zal ze nooit vergeten.

BETTY MEIJER-VAN HOORN

Geboren: 1944

Woont in: Nijmegen

Getrouwd met: Willem Meijer
(sinds 1966)

Kinderen: Dochter Maïke (1967)
en zoon Hidde (1970)

Opleiding: MULO en opleiding
secretaresse

Werk: Secretaresse en receptioniste

MAIKE MEIJER

Geboren: 1967

Woont in: Amsterdam

Getrouwd met: Marc Braun
(sinds 2010), bijna 24 jaar samen

Kinderen: Zonen Thor (2000)
en Mo (2005)

Opleiding: Toneelschool Maastricht

Werk: Actrice, schrijver, scenarist

Betty: Eigen productie deze, hoor. Samen met mijn man.

Maïke: Drieënvijftig jaar geleden. Ouder worden, ach: dertig vond ik erger dan veertig. Vijftig vond ik prima. Zestig lijkt me niet fijn.

Betty: Zeventig is te doen. Dat is heel makkelijk, dan ga je gewoon bergafwaarts. Voor mij is ouder worden heerlijk omdat je minder hoeft te bevechten.

Maïke: Het is jammer voor al die andere moeders, maar deze hier is de leukste. Op de eerste plaats omdat ze een hele sterke moeder is. Ik zie hoe je altijd moet vechten en er altijd weer uitkomt. Op persoonlijk vlak, in je huwelijk, met dingen die er op je pad komen: je bent een strijder. Je kan soms omvergeblazen worden, maar ik weet dat jij je altijd weer herpakt.

Betty: Ik kijk mijn leven lang al kritisch naar mezelf. Daarmee analyseer ik mezelf en dat is vaak een intens proces. Maar ik ben wel sterk en ik ben blij dat jij dat zegt, want het is ook zo. Ik had al vroeg een grote kinderwens, omdat ik het gevoel had dat een kind me meer zou aarden. De eerste de beste keer dat we eraan begonnen, was het raak.

Maïke: Niet te veel details, hè mam? Voor je het weet, vertelt ze alles.

Betty: Ik was dus meteen zwanger, verder ga ik niet.

Maïke: Mijn moeder doet op al mijn verjaardagen mijn geboorte na. Dan gaat ze zitten, moet iedereen aan de kant en met jassen en een pop onder haar trui gepropt, gaat ze: puffen en hijgen tot het kind er is.

Betty: Even herbeleven. Maar goed, het kind zorgde er werkelijk voor dat ik me meer met

het leven verbonden voelde. Maïke straalde meteen een enorme rust en evenwichtigheid uit. Ze is een hoogvlieger met veel talent. En haar groei, haar ontwikkeling ging altijd heel harmonieus. We zijn nooit uit elkaar geweest, we hebben zoveel dingen samen ondernomen. Tegelijk hebben we ieder ook heel erg ons eigen leven.

Maïke: En we hebben ook weleens dingen uit moeten spreken. Natuurlijk.

Betty: Noem eens iets? Nou, kom maar op jij.

Maïke: In iedere moeder-dochterverhouding is er wel wat. Toen ik zelf moeder werd, werd onze verhouding op scherp gezet, moest ik onze relatie resetten. Ik was minder kind en ik moest opeens al die nieuwe rollen verdelen. Ik moest mijn eigen keuzes leren maken, vond ik, zonder alles met jullie te bespreken.

Betty: Ik paste heel veel op de kinderen en op een avond zei je: 'Moet je eens luisteren, Mint.' Ze noemt me altijd Mint.

Maïke: Ik noem haar eigenlijk van alles.

Betty: 'Mint,' zei je. 'Je moet misschien even iets minder vaak komen. Het voelt ongemakkelijk. Want ik ben én moeder én echtgenote én ik wil jouw dochter zijn. Maar ik heb te veel aan mijn hoofd: mijn werk, het huis. En ik kan je niet genoeg aandacht geven. Niet zoals ik zou willen.'

Maïke: De taken moesten gescheiden worden. De navelstreng moest doorgesneden.

Betty: Ze had het zorgvuldig opgebouwd, dus ik voelde het al aankomen. En ik begreep het. Het is even janken misschien, maar het snappen en het meebewegen, daar gaat het om.

Maïke: Dat kan jij heel goed. Je gaat niet vervolgens als een norske moeder in de hoek staan. Die heb je ook, hè?

Betty: Het kan een voorwaarde zijn voor een gezonde relatie tussen moeder en kind. Belangrijk is dat er een innige verbintenis is. En je moet ook geluk hebben. Maïke is gewoon een heel fijn kind. Waar Maïke goed in is, vind ik ook leuk. Ik schrijf ook graag. Ik zing ook graag. We houden allebei van toneel, van de kunsten. Maïke kan alles veel beter en ik trek me graag aan haar op. En Maïke, haar broer en ook haar vader hebben een ijzersterke humor. Ik heb het ook, maar Maïke is echt hoog niveau. Wat zij allemaal durft en kan.

Maïke: De humor heb ik zeker van jullie allebei. De relativering ook. De blik waarmee we naar mensen kijken.

Betty: Het verbindt en definieert wie we zijn. Maar we nemen elkaar niet de maat, we gaan voorzichtig en genuanceerd met elkaar om.

Maïke: Dat is ook weleens jammer. Je ontwikkelt in je gezin de handtekening die je de rest van je leven overal onderzet. Dus hoe je op dingen reageert, leer je thuis. Daar zit een helaaskant en een fijne kant aan. Dat humoristische heeft mij talloze malen gered, maar soms wil je ook weleens wat steviger zijn.

Betty: Adremmer, assertiever zijn.

Maïke: Reageren en niet wegrelativeren. Aangeven waar je grenzen liggen.

Betty: Dat zit niet zo in ons systeem.

Maïke: Ik kan wel heel gefocust zijn. Als ik iets in mijn hoofd heb, dan moet het ook. Jij bent van de improvisatie. Als er iets verandert, ga je daarin mee.

Betty: Ik stroom. Ik ben meer een rivier.

Maïke: En ik blijf juist vasthouden.

Betty: Daarom werkt onze combinatie zo goed. Ik accepteer wat er is.

Maïke: En daar kom je nou op één van jouw grootste kwaliteiten. Als er iets is waar ik echt heel veel van leer, is het... [huilt].

Betty: De dood.

Maïke: Dat jij mij als geen ander hebt geleerd hoe belangrijk het is te relativeren in het leven. Hoe je ook op een lichte manier naar de dood kunt kijken. Dat het gewoon *is* wat het *is*. Jij zegt altijd: 'Doe er niet zo moeilijk over en geniet van je leven.' Daar heb je dus gek genoeg, ondanks jouw zwaarte, zo'n lichtheid in.

Betty: Ik heb ook een lichtheid.

Maïke: Nee, luister nou even.

Betty: Oké, ik hou m'n kop.

Maïke: Jij leert mij dat als het straks eindigt, je over de dood niet zo moeilijk moet doen. En dat is zo'n verlichting.

Betty: Waar het om gaat is: wat doe je in moeilijke momenten? Rustig blijven, niet dramatisch doen. De dood is een gegeven.

Maïke: De dood is er. Maar ik ben iemand die weg kan lopen. Als er iets mis dreigt te gaan, ga ik het liefst mijn hokje weer in, in plaats van de confrontatie in te duiken.

Betty: Jij kunt je goed afschermen, doordat je een bezige bij bent. Dat weet ik, dat heb je altijd gehad. Dus we bellen elkaar ook niet vaak op. Ik ben meer kijkend en volgend. En ik heb trouwens ook van alles waar ik me in verdiep. En het hoeft ook helemaal niet, want het voelt goed. Maar het mag voor mij iets meer, Maïke.

Maïke: Ja, dat vind ik ook.

Betty: Dus dan app ik eerst: Doggie, heb je tijd? En dan spreken we even heel serieus *to the point*. Willem en ik besloten ooit: we gaan eens per jaar een jongen-jongen- en meisje-meisje-ding doen. Willem en Hidde gingen zeilen en Maïke en ik wilden ons eigen land leren kennen. Dus gingen we provinciefietsen. Allebei op een racefiets, tentje achterop en wij samen door Friesland. Luid brallend op die fietsen.

Maïke: We hebben zó gelachen.

Betty: Fietsen en opera's zingen.

Maïke: En heel veel pannenkoeken met ijs eten. Echt veel pannenkoeken met ijs eten. Elke keer weer koffie drinken. En vooral niet te ver fietsen. En dan sliepen we ergens bij mensen thuis.

Betty: In Woerden bij die vreselijke vrouw.

Maïke: Van Zaadje tot Karbonaadje.

Betty: In de Achterhoek, ja. Bij die boerenjongen die verliefd op je was, met al die varkens.

Maïke: Die verliefd op mij was?

Betty: Dan sliepen we in de kamer van een dochter die echt net de deur uit was. Misschien was ze wel dood. Ja, dat kan. Niet gevraagd.

Maïke: Mam, dat zouden we toch weer moeten doen?

Betty: Maar jij zit meestal zo vol.

Maïke: Dat is helemaal niet waar. We kunnen het in de zomer doen. Nou ja, dit is even een zijspootje. We laten wel weten wanneer we gaan.

Betty: Voor in de voetnoot.

Maïke: Het geeft aan hoe weinig we nodig hebben om blij te zijn.

Betty: Vroeger gingen we met het hele gezin op vakantie naar naturistencampings. Vond ik ook zo fijn en jij ook. Nog steeds vind ik dat heerlijk. Ik zwem ook nog graag naakt bij ons in de buurt.

Maïke: Wat? Jezus Christus.

Betty: Dog, het is fantastisch.

Maïke: Ja, heerlijk, mam. Ik heb het net even moeten verwerken.

Betty: Ik kan ademloos genieten van het spel van Maïke en Margot in *Toren C*. Soms zat ik wel even met dichtgeknepen billen te kijken. Vooral als het er wreed aan toe gaat, zoals in die schietscène.

Maïke: Dat is toch allemaal nep, mam.

Betty: En ik moet ook soms huilen.

Maïke: Mijn moeder is de enige die geëmotioneerd raakt van *Toren C*.

Betty: Toen jij in een container lag als Karin, met een babypop in je armen, in de kerstaflevering.

Maïke: Gelukkig ken ik geen schaamte voor jou bij wat ik maak. Ik geloof dat ik nog altijd meer van jou heb gezien, dan jij ooit van mij. Ik was gek genoeg de meest preutse thuis, ik knoopte altijd weer even jouw bloesje wat dichter.

Betty: Ik ben in de flowerpowertijd volwassen geworden. De beha ging uit, heus niet bij iedereen, maar bij mij natuurlijk wel.

Maïke: Tuurlijk.

Betty: Op blote voeten naar de stad, ik deed het allemaal. Maar we waren ook gewoon harde werkers. Willem ging 's ochtends de deur uit en ik stond braaf zijn overhemden te strijken. Maïke was ook gelijk volledig moeder. De verbondenheid met haar kinderen herken ik. Maar ze ging eerder weer haar wereld in. Ik ben minder ambitieus dan zij is. Die kinderen en zeker de flowerpowertijd die toen uitbrak, zorgden ervoor dat mijn leven gevuld was.

Maïke: Ik kom niet uit een gezin waar stellingen bestonden over hoe het moest. Dus was er ook niets dat zou kunnen nagalmen in mijn hoofd. Het ging allemaal organisch, er resoneert niets om door te geven aan mijn kinderen. Het enige dat ik heb meegekregen en bewust overdraag op mijn jongens is dat je moet zijn in het leven waar het stroomt. Dat heb ik van huis uit meegekregen en dat is mijn enige gouden wet. Waar het stroomt, daar moet je zijn. Zowel in je persoonlijke leven als in je werk. Als je er niet blij van wordt, moet je het niet doen.

Betty: Ach, er is zoveel leuks en moois. Het leven golft altijd door en je moet iedere keer weer kijken en je gedachten opmaken. En er iets van maken, tot de dood. En dat is ook oké. Maak er vooral geen drama van.

Maïke: Ik hoop dat ik dat op kan roepen, als het zover is.

Betty: Lieve schat, je hebt altijd nog al die mooie herinneringen. Je raakt niets kwijt.

Maïke: Maar het wordt wel *fucking* ongezellig.

PRAAT, VRAAG EN LUISTER

Hopelijk brengen de vrouwen die in dit boek aan het woord komen jou op een idee. Ga het gesprek aan met je moeder of met je dochter: praat, vraag en luister. De zoektocht die dit project heeft geïnitieerd, bleek een welkome manier om aansluiting te vinden bij de hedendaagse behoefte om te bepalen: wie ben ik, waar kom ik vandaan en wat vind ik belangrijk? Ze zeggen weleens: 'Zeg me wie je vrienden zijn en ik zeg je wie jij bent.' Maar een analyse van jou en je moeder kan net zo treffend zijn.

Ik stelde vragen die moeder en dochter elkaar soms niet eerder hadden gesteld. Sommige dochters hoorden voor het eerst hun moeder praten over vroeger, háár vroeger. Hoe vindt ze dat dochter het doet als moeder? Wat heeft dochter bewust laten liggen en wat heeft ze meegenomen van haar eigen opvoeding? Sommige dochters gebruikten het moment om iets duidelijk te krijgen of zelf uit te leggen. Een moeder schreef mij later: 'Het gesprek heeft onze relatie verdiept.' Een dochter zei mij naderhand: 'Ik vind het zo bijzonder om mijn moeder nou eens over mij te horen praten.' Een ander mailde mij na ons gesprek dat ze tot het volgende besef was gekomen: 'De relatie met mijn moeder is niet altijd makkelijk, maar ze is wel een heel leuk mens.' Het gebeurde regelmatig in een gesprek dat een dochter zelf vragen begon te stellen aan haar moeder. Ik zei niets, maar begreep het unieke moment en verwerkte dat in het interview.

Ik ga niet in dit boek aangeven hoe je het beste zo'n gesprek kunt voeren. Ik ben geen schrijver van zelfhulpboeken. Ik ben geen psycholoog of iemand die het beter weet. Wat ik ben is iemand die ongelofelijk veel hield van het dochter-zijn en die ongelofelijk houdt van het moeder-zijn. Ik ga op mijn gevoel af. Doe dat ook. Dat is het enige advies dat ik je kan geven. Wees lief voor elkaar. Neem de tijd, ga zitten en stel vragen.

Ik hoop dat vrouwen van alle leeftijden zichzelf ergens in dit boek zullen herkennen. Laat het een leidraad voor je zijn op momenten dat je het nodig hebt. En een viering van de prachtige dynamiek die kan bestaan tussen een moeder en haar dochter.